

RAPPORT

8

LOKAL KULTUR -
GRUNDSTENEN I
SVENSKT KULTURLIV
24-25 maj 2002
SKÄRHAMN, TJÖRN

Vi lever i en tid...

... då strukturerna bryts. Har det inte alltid varit så? Är det inte detta vi kallar utveckling? Och om det inte är så - kanske vi ändå kan inbilla oss det. Det blir liksom mera spännande att leva och ta aktiv del i samhällslivet på det sättet.

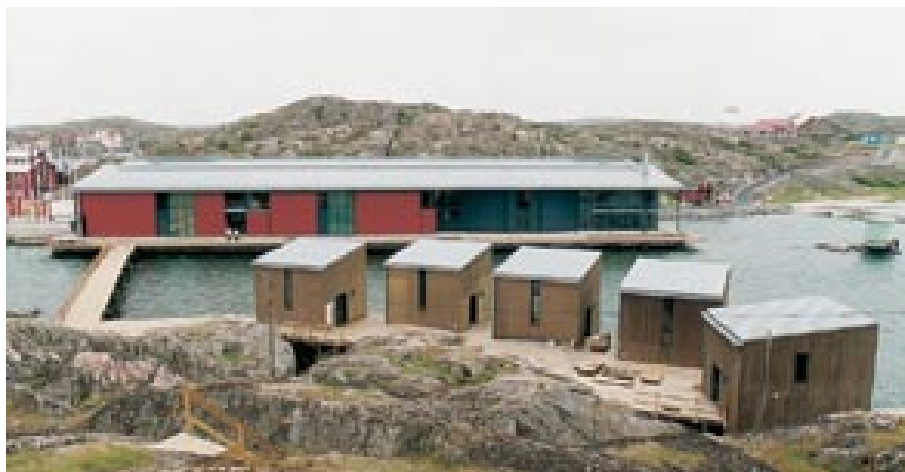
Låt oss därför alltid befinna oss i en skärningspunkt - en fascinerande tidsålder med alla möjligheter. Det är mycket roligare än att röra sig på slentrianens monotona raksträcka.

Makt, strukturer, initiativ och samverkan var huvudingredienserna i samtalet som ägde rum under Lars Nordströms ledning i Skärhamn. Det handlade om den lokala kulturens roll i relation inte bara till sina utövare och sin målgrupp på hemmaplan, utan också i ett regionalt, nationellt och internationellt perspektiv.

Lasse Ernst

LOKAL KULTUR är ett programområde inom Stiftelsen framtidens kultur

Nya strukturer och kulturell förnyelse

Nordiska Akvarellmuseet

Det damp ner ett brev

"Vill ni ha ett Nordiskt Akvarellmuseum i er kommun?"

Benita Nilsson och Lars-Evert Halldin berättade om hur man genom en målmedveten mobilisering av lokala krafter, med en politisk uppslutning bakom sig och med ett regionalt stöd, kan lyckas i den kanske något oväntade ambitionen att skapa ett nytt museum på de kala klipporna i ett gammalt fiskesamhälle på Tjörn.

- När vi väl hade museet på plats, var det viktigt att intressera den lokala befolkningen för verksamheten. Hur skulle vi få fiskaregubbarna att komma för att se den moderna konsten. Vi var medvetna om att om vi inte lyckades förankra museet hos lokalbefolkningen, utan det bara skulle bli något för hitresande besökare, då skulle vi misslyckas.

Nordiska Akvarellmuseet är idag en viktig del av Tjörns profil. Med 110.000 besökare under 2001 (dubbelt så mycket som kalkylerat), är detta en hela bygdens angelägenhet som också lett till andra initiativ från såväl enskilda personer som företag och kommun.

Tillfällen som förändrar livet

Kjell-Åke Gustafsson är konsthallsägare i Hishult. Vägen dit har inte varit den vanliga via strukturbidrag, kommunalt stöd och vänförening. Utan ett resultat av tre tillfällen som totalt förändrat Kjell-Åkes liv.

Historien om hur Kjell-Åke blev "Gustafsson i Hishult" började i mars 1979, den dag då han beslöt sig för att arbeta med konst. Det fortsatte med att han i början av 80-talet gjorde en dålig deal med Carl-Fredrik Reuterswärd och lät sig övertalas att starta eget tryckeri. Det tredje tillfället var när han av en kamrat köpte 600m² moduler och mellan jul och nyår 1992 fick bygglov för att sätta upp en stor "fotoateljé".

- Jag vill i framtiden slippa säga: "om jag ändå gjort så... då hade...". Istället tar jag chansen och gör det jag vill utan att fråga. Det handlar om att gripa chansen - se och nyttja tillfället. Om man funderar för mycket så vågar man inte ta steget.

"När vi har definierat vad makten innebär och vem som har den, bör vi övergå till att prata om vad vi ska använda makten till"

Kent Johansson

Var ligger makten?

- Jag är en byråkrat. ”Varje dag utan att ett cirkulär skrivs, är en förlorad dag” är något av ett talesätt på min arbetsplats, började Ants Viirman, kulturchef på Svenska Kommunförbundet sitt inlägg om var makten ligger. Och fortsatte sen att ge oss en bild av vad som hänt med det offentliga stödet för kultur. Under trettio år har den moderna kulturpolitiken funnits. Den började med en utredning 1972 och ett beslut 1974. Detta sammanföll med den sista stora kommunsammanslagningen och man försvagade (medvetet) de ideella krafterna till förmån för de offentliga. Man ville etablera nätverk av starka institutioner t.ex. läns museer länsmusiken, länsteatrar och länskonsulenter av olika slag. Det blev en stark professionisering.

Initiativ och mål

På 80-talet blev kommunerna starkare och utvecklade en kulturpolitik med tjänstemän och politiker. Initiativen började komma från oväntat håll - från kommunen - och statens makt avtog. Kommunerna klarade sig mer och mer själva. Ants frågar sig om staten egentligen är medveten om detta:

- Vet dom där uppe om att dom där nere faktiskt har mål med sin verksamhet?

- Regionerna har blivit nya politiska maktcentra och deras samarbete med EU har gjort att det är här som de stora pengapåsarna finns. En risk med detta är att regionerna nu tror sig ha den kompetens som staten trodde sig ha, sade Ants Viirman.

Flera aktörer

De ideella krafterna har nu återigen börjat dyka upp – samhället har inte så mycket pengar och då sneglar man efter de som gör det gratis – den sociala ekonomin och de som kan hitta andra finansieringskällor inom näringslivet och EU. Men detta innebär också att man måste lyssna efter andras mål och kanske därmed också låta sig styras av dessa.

- Det enda sättet att få liv i folkrorelserna / det ideella igen är att våga släppa dom lösa. Det kan inte ske under det offentliga kontroll. Men samtidigt bör vi ställa professionens kompetens till de ideella krafternas förfogande.

Kultursektorn har tidigare försökt att undvika Näringslivet under parollen: ”Stoppa kommersialismens negativa verkningar”. Idag är de en *maktfaktor* att räkna med som av olika anledningar vill vara en aktör i kulturlivet.

Plötsligt finns det två aktörer inom kulturområdet som inte låter sig styras. De ideella som lägger sitt arbete på det de har lust med och näringslivet som satsar på det som ger dem goodwill. Detta kan utveckla kulturlivet under förutsättning att det offentliga livet vågar släppa in flera aktörer i diskussionen och målformuleringen, istället för att enbart stötta det redan etablerade.

Rätten att berätta Historien

Kjell Hansen, etnolog verksam vid bl.a. Skånes Arkivförbund, talade om rätten att själv få berätta om sitt kulturarv. Stig Claesson berättar i sin bok ”Vem älskar Yngve Frej?” om hur skomakare Gustavsson använde spåren av det som varit för att forma framtidens lokala kultur. Hur fräckt han behandlar de män från storstaden som ser ner på landsbygden och de som lever där. Ofta framställs landsbygden som omodern och annorlunda men att landsbygdens folk lever annorlunda visar att kulturen är lokal och därmed olika.

Kjell tycker att det behövs mer respektlöshet när vi diskuterar vårt kulturarv och på det sättet söker vår identitet. Vi måste få berätta vår historia på vårt eget sätt.

- Skomakare Gustavsson gjorde förmodligen mera nytta för sin bygd än vad läns museet någonsin gjort.

Att bruka arvet

Olika offentliga kulturarvsinstitutioner har dominerat tolkningen av vad som är kulturarv, vilka mått som ska användas, vad som är viktigt och vad som är sant och falskt.

På olika håll i landet börjar man nu att bryta konventionerna och intressera sig för vad man kan göra med sitt kulturarv - hur man kan bruka det. Dels för att på så sätt främja känslan av tillhörighet men också för att locka turister. När vi ser en koppling mellan olika kulturarv och kan tolka det till en berättelse som vi tror är riktig har vi lyckats med något viktigt. För att sen vi lekmän ska ta till oss en berättelse från historisk tid måste presentationen och gestaltningen appellera till oss i nutid. Och det är först genom de aktiviteterna som det också blir en angelägenhet för lokalbefolkningen.

- Hällristningarnas existens är förutsättningen men det är först när man kring dem skapar ett drama, en iscensättning, en mystifiering som man förstår hela vidden av dess betydelse. Vårt historiska arv måste tolkas och berättas. Presentation och gestaltning är ett måste för att vi ska nå besökaren, betraktaren. Berättelsen måste appellera till oss i nutid. Men att berätta om vår historia på detta sätt bryter mot gängse konventioner - ”Så här får man inte göra” – i den etablerade kulturarvssektorn. Men det är först genom aktiviteter som arvet blir en angelägenhet för lokalbefolkningen.

- Rätten att berätta måste erövrats genom handling.

”Historieprofessorn säger att det inte är säkert att Arn har varit här, men om han har varit det så är det här han har varit.

Ett bra exempel på hur berättaren och vetenskapen respekterar och nyttjar varandra”

Lars Nordström

Ungdomar som resurs

Patrick Idström Acquaye, representerar det lilla företaget ESMG-SOULTOP i Göteborg. Ett företag som förmedlar artister och nöjesarrangemang, spelar in demos i sin studio, är ute och gör hip-hopföreställningar och workshop på bl.a. skolor och arrangerade SM i Breakdance.

Patrik är trött på att försöka armbåga sig in i kulturfamiljen.

- Jag har försökt så länge och resultatet har uteblivit. Nu tror jag istället på samarbete som den enda möjligheten för den moderna och unga dansen att komma in.

Han vill komma in och ha ett utbyte med den övriga kulturen för att se om de kan göra saker tillsammans, få bort fördomarna om varandra.

- I andra städer drar vi fulla hus men på hemmaplan får vi t.ex. inte komma in i Göteborgsoperans lokaler. Kanske skulle vi få fulla hus där med. Den moderna dansen har börjat hitta sin plats men det behövs fler scener för att den ska kunna synliggöras. Alla vill inte bli etablerade men de som vill ha en plats i kulturfamiljen måste ges chansen.

- Vi måste se ungdomar som resurser med en nyfikenhet på kulturen och som via kulturell aktivitet kan få ett ökat självförtroende och en tillit till vuxenvärlden. Vi vuxna måste acceptera det nya och för oss okända. Kunna ge stöd och bidrag med kort varsel och utan garantier om ett alltid lyckat resultat. Vill vi satsa på ungdomar måste vi se över formerna för bidragen. Ungdomar hinner bli vuxna om de ska vänta på de politiska besluten.

"Samhällets kulturstöd går till mig och inte till min son. Ska vi nöja oss med det redan etablerade eller ska vi också ge stöd till det nya?"

Ants Viirman

Ung kultur på undantag

Eva Karlsson, som tidigare arbetat med utvecklingsfrågor på Ungdomsstyrelsen började med att fråga:

- Varför hamnar alltid ungdomarnas kulturfrågor hos kommunernas fritidsförvaltningar och nämnder? Detta har lett till att kulturförvaltningarna ofta är helt befriade från ungt inflytande och ansvar för den unga kulturen. Trots att ungdomar ofta är en prioriterad grupp.

Ungdomar är NU. Det är lätt att tala om att "ungdomarna är vår framtid" Men vi måste också se att de faktiskt existerar även nu.

Ungdomar är OLIKA. Vi kan inte se ungdomar som en homogen grupp där alla tycker lika, vill lika, gör lika.

Ungdomar är MÖJLIGHET. Med ett positivt synsätt blir utvecklingen en helt annan än om vi alltid envisas med att betrakta denna åldersgrupp som ett problem.

- Om man tittar närmare på den ungdomsverksamhet som finns, bara skrapar lite på ytan, upptäcker man att det är en verksamhet för pojkar. Hur fördelas resurserna? Unga har rätt till kultur, unga flickor har också rätt till kultur. Vi som har makt att besluta i dessa frågor måste bestämma oss för vilket utrymme vi vill ge dem.

- Ungdomar gör mycket utan ekonomiskt stöd och det minsta vi kan göra är att åtminstone inte stoppa de ungas initiativ.

Eva relaterade till Ants Viirmans tankar om att initiativen mer och mer kommer underifrån och att vi måste sluta att snekla på vad andra gör. Strunta i det och göra något själv istället. Gå från teori till praktik.

- Policydokument finns om allting (hos kommuner, landsting, organisationer o.s.v.). Det behöver inte skrivas några nya. Vi måste också låta kulturen stå för sig själv och inte hamna i en samhällsdebatt där vi sätter till lite ungdomskultur för att lösa olika sociala problem.

Vi diskuterar ofta den organisatoriska modellen – ansvarsfördelning, struktur, staten, regionen, kommunen. Men borde vi inte ägna mera tid åt det centrala – åt det som ska blomma (och även åt ogräset, det som inte alltid är lika vackert men som ändå har framtiden för sig).

Popcorn, regionalpolitik och kultur

Susann Jonsson har tidigare arbetat på Svenska Filminstitutet med frågor som rör utvecklingen av regionala resurscentra för film och video.

- Filmen har varit ett vit fläck på offentliga Sveriges karta fram till 1963 då en kompromissöverenskommelse gjordes mellan staten och filmbranschen. 30 år senare inventerade man film- och biograflivet i alla län i Sverige och sen gick det fort. Genom att se över slentrianmässiga bidrag till de regionala kulturinstitutionerna skaffade man sig ett ekonomiskt utrymme.

Idag finns det s.k. filmpooler i alla län. Men de som från början var gulliga bebisar som nyblivna konsulenter har idag växt upp och blivit bråkiga tonåringar. I vissa län har man stark prioritering på barn och ungdom, på film som kultur. På andra håll har man gjort en satsning inom långfilmsproduktion med motiveringar som arbetstillfällen, tillväxt, profilering etc.

Med hjälp av bl.a. EUs strukturfonder har filmpoolerna i framför allt Norrbotten och Västra Götaland vuxit sig starka. Regional utveckling har på många håll blivit starkare argument än kulturpolitik.

Men trots alla filmframgångar lever biografägarna fortfarande på försäljning av popcorn. Filmkulturen har inte lyckats komma in i de fina salongerna och kommer nog att för alltid dras med den av vuxenvärlden ej helt godkända doften av popcorn.

"Vi måste våga delegera makten över tolkningen. Men om något går fel. Vad händer då?"

Birgitta Elfström

Teatervitalitetet

Lars-Göran Karlsson, kultursociolog har följt Länsteatern i Norrbotten under några år:

- Tack vare ett beslut 1985 om att tillsätta en professionell länsregissör för amatörteatern har det gjorts en rad olika, gränsöverskridande föreställningar. Mycket nyskrivet material på tornedalsvenska har kommit till. Ett mer aktivt kulturliv har växt fram och ett ökat intresse för och ökade kunskaper om teater och allt runt om en föreställning har kommit till stånd.

Nu ska man göra nedskärningar och då föreslår politikererna att länsregissören slutar. Det professionella etablissemangen slutar sig samman, när det är kärvare tider, då är inte amatörverksamheten värd lika mycket.

- En breddning av kulturbegreppet behövs. Amatörer och proffs kan tillsammans förnya teatervärlden. Mycket av det nya i idéer vad gäller teaterspråk, performance, spelplatser mm kommer från ett fruktbart samarbete, menade Lars-Göran.

Ants Viirman hävdade att institutionscheferna behöver hjälp i att förtydliga det breddade uppdraget - gör de inte det så har de heller ingen framtid. Det är bara genom öppenheten som en kulturell förnyelse kan börja.

Revitalisering och förnyelse

Gunno Sandahl, Kulturchef på Folkets Hus och Parker undrade om det är ett ålderssymptom att börja titta i gamla jubileumstidskrifter för att se om man där kan hitta några lösningar på det eviga problemet - för lite pengar och ingen utveckling. Hurvida det är ett ålderssymptom eller inte fick vi inget svar på. Däremot konstaterade Gunno att de lösningar han hittade i sina gamla tidskrifter är de lösningar som vi idag gärna tar upp när vi diskuterar likartade problem.

"Ungdomen är vårt hopp", "En karismatisk ledare behövs", "Omforma idéerna", "Hoppas att trenden vänder", "Nya anslag ska förändra"...

Men han undrade om inte lösningen och hoppet alltid ligger i själva idéerna.

Vi har fortfarande behov av möten, fysiska och virtuella och det behövs lokaler där dessa möten kan äga rum.

Folkets Hus har dessa lokaler. För att överleva hoten idag, anser Gunno att man måste våga samarbeta, vara otrogen och i första hand tydliggöra idéen.

- Statens sätt att styra genom olika projekt tar död på folkrörelsernas initiativ. De blir bara springpojkar för statens intentioner. Är det statens uppgift att påverka till förnyelse? Är detta inte bara ett uttryck för statens missnöje med organisationerna? Varför litar man inte på deras inneboende styrka?

En Misa, en Filifjonka och andra missförstådda.

Birgitta Ulfsson, ackompanjerad av Lowe Pettersson formulerade på sitt uttrycksfulla sätt våra vedermödor och förhoppningar. Det är inte utan att man i Mumindalen finner många av de karaktärer som också framträder på våra scener och i övriga kulturlivet. De bittra som inte känner sig nog uppskattade. De förnäma som anser sig vara duktigast. Optimisterna, pessimisterna och alla de som är missnöjda över att inte få de kulturstöd som de anser sig vara berättigade till...

KOLLEGOR

av Bengt Ahlfors

Jag sitter en kväll med min kollega.

Först talar vi en timme om hur bra han är.

Sedan talar vi en halvtimme om hur bra jag är.

Sedan talar vi två timmar om hur dåliga alla andra kollegor är.

Resten av kvällen talar vi om

hur ytliga och okunniga kritikerna är,

som inte inser

vad som är bra och vad som är dåligt.

Efter en berikande samvaro

skiljs vi åt, nöjda

med vårt missnöje.

Lokal Kultur fortsätter...

Samtalen kring den lokala kulturen fortsätter med olika underteman. Följande seminarier planeras:

**KULTURFÖRETAGAREN -
ENTREPRENÖR OCH ARTIST**

**DEN KREATIVA STADEN -
ELDSJÄLARNAS PARADIS**

Programmet blir klart under hösten 2002.

Se www.framtidenskultur.se/lokalkul

anmälan / information

Lasse Ernst, Anki Alm eller Anie Edéus

LOKAL KULTUR / EUREKA

Vickleby bygata 12

386 93 Färjestaden

Tel: 0485 - 366 60

Fax: 0485 - 366 70

lokalkultur@framtidenskultur.se

www.framtidenskultur.se/lokalkul
